

ACC. N.R. M. 13673:1-8.

Landskap: Skåne Upptecknare: P. A. Svensson, Björnsarp  
Härad: L. Åsbo Berättare: "  
Socken: Höjja Berättarens yrke: f. d. folkskollärare o. kantor  
Uppteckningsår: 1954 Född år 1871 i Höjja

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Barnets vård och uppfostran n. förskoleåldern.

s. 1-8.

LUF 98.

ACC. N:R M. 13673.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Folklivsarkivet.

Luf. 98

Frågeformuläret innehåller mycket, som jag inte kan besvara.  
Då jag sänder, vad jag skrivit, känner jag mig manad att säga  
som Wallin: "Jag har gjort det, som jag kunnat, icke som jag  
velat."

Med utmärkt högaktning

*R. A. Sveroson*

Tjörnarps den 17 mars 1954

ACC. N:R M. 13673:/.  
13673:/.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Vad här berättas, gäller den "lägr" befolkningen, småbrukare och "enkla" hantverkare. Här talas om små barn.

Barnen tillsågos i regel av föräldrarna eller någon gång, då de voro borta, av äldre syskon. Icke sällan hände det, att, då barnet började gå så nått, man skaffade ett slagd "gångstol", i vilken man släppte barnet, som, då det gick, förde stolen med sig sig. Då barnet stod i en sådan stol, kunde det inte falla. Sedan barnet börjat traska omkring, hände det icke sällan, att man hade en inhägnad av trä, i vilken man släppte barnet. Det kunde inte komma över träställningen, utan man visste, var man hade det. Föräldrarna fostrade naturligtvis barnet, såvida de levde, och barnet ej var fött utom äktenskapet. Var det ett utomäktenskapligt barn, en "horunge" ( jag blyges nästan för att skriva ordet, så fult är det; men tyvärr kallades många barn så för 60 à 70 tillbaka i tiden) då fick ju fattigvårdsstyrelsen taga hand om barnet: det blev intaget på fattighuset, där man hade de "oäkta" barnen. Ett bedrövligt uttryck, då ju inte barnen voro oäkta utan föräldrarna

Här vore mycket att säga om åtskilliga kvinnor, som utom äktenskapet skaffade en mängd små barn till världen, men det tillhör inte ämnet.

Beteende mot och förhållande till de vuxna.

Lup. 98  
1

ACC. N:R M. 13673:2.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

2

I allmänhet kallade barnen föräldrarna för far och mor; därför blev det också farmor, farfar, mormor, morfar. Någon gång hörde jag: "Va sir ni, mor?" Mycket sällan sade barnen "du"; det göra de däremot ofta nu. Nu för tiden finnes det somliga föräldrar, som kallas pappa och mamma. Man har tagit de fula orden i stället för de utmärkt vackra. Men ibland kunde det bli lustigt. Jag minnes en historia hemma från Höja för omkring 65 år sedan. En person var hos en smed. Smeden hade bostaden omkring 150 meter från smedjan. Smedens 6-årige pojke var med i smedjan, då personen var där. Smedens hustru kom ut och ropade något, och pojken hörde, vad hon sade! "Vem va de, som kallade?" frågade smeden.

"Å, de va bara Stina därhemma," sade pojken om sin mor.

#### Förbud och hotelser.

Många föräldrar fruktade för att låta barnen utan tillsyn sköta sig själv, ty de kunde t.ex. falla i brunnen. För att barnen skulle bli rädda för brunnen, talade föräldrarna om "brunnkärningen". Man lät barnet en gång titta i en brunn. Om inte brunnen var för djup, så kunde barnet se sin egen bild i vattnet. Det var brunnkärningen, och för den fruktade sig barnet i hög grad. Icke sällan skrämde man barn med Tor och Göja

#### Platstilldelning i hemmet

Småbarnen hade sina sovplatser i "stuan", där även far och

ACC. NR M. 13673:3.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

3.

mor lågo. Pojkar och flickor lågo tillsamman. I synnerhet gick det utmärkt, då där"va många glötta." Vid matbordet hade varje barn sin särskilda plats, och i allmänhet, då lekar förekommo inom hus, så lekte barnen i hela "stuan".

#### Klädedräkt

När ett barn hade kommit till världen och blivit tvättat, blev det genast svept: man virade ett långt ungefär 1,5 dm brett tygstycke om det lilla "lived" och kom ganska säkert att därigenom i hög grad hindra barnet från att röra fötterna så, som det borde ha gjort.. När barnet var några månader eller kanske ett halvt år, så slutade man med att svepa detsamma. Därefter fick det ledigare kläder, Sedan kommo små byxor för pojkarna och klänningar för flickorna, och då barnen hade blivit ett par år, fick pojken mössa och flickan "kråka.", ett slags barytt av tunt bomullstyg. Så länge barnen voro under ett års ålder, hade mor ett icke ringa arbete med att tvätta kläder. Blöjor måste ju ombytas flera gånger om dagen, ty barnen vätte ju ner sig den ena gången efter den andra.

" Hade småbarnen mer än en uppsättning kläder?" Så frågas det. Man såg väl aldrig någon lyckligare människa än hon, som skulle bli mor till första barnet. Hur hon sydde och ordnade, och när den ena uppsättningen var klar, så började hon gärna på en annan, och jag är säker på att många unga mödrar hade tio uppsättningar

ACC. N:R M. 13673:4.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

4

till den älskade, som väntades. Naturligtvis var det skillnad på vardags- och söndagskläder. Då man skulle ha lillen eller lillan med bort, gällde det att "ta de ligaste".

Föda och matintresse.

I allmänhet kunde nog inte barnet klara sit någorlunda ordentligt vid bordet, förrän det var 4 år gammalt, och då kunde det knappast äta med kniv och gaffel. I de hem, där religione hade värde, fingo barnen tidigt lära både bordsböner och andra böner. Bordsbönen, som barnen läste, lydde ofta: "Gode Gud, välsigna maten. Amen" och efter maten: "Tack, gode Gud för maten. Amen." Naturligtvis fingo barnen samma slags mat som de äldre. Dess bättre höre inte eller ytterst sällan sötsaker med till den tid, det här är frågan om. Barnen tänkte helt enkelt inte på att få sådana. I allmänhet fingo barnen redan vid ett tidigt stadium börja att dricka kaffe. Från kalas hade föräldrarna mycket ofta hem kakor och konfekt till barnen. I synnerhet gällde det, då det varit begravningskalas. Släktingarna hade alltid "förning" med sig, och denna bestod i min hemtrakt av vin och kakor eller konfekt. Här måste jag berätta lite om förning. Jag har som kantor varit med på många hundra och inte fler middagar vid bröllop och begravningar. Det var på en begravningsmiddag i Häglinge för mer än 40 år sedan. Vi had fått "möen mad o go mad" och sedan skulle vi ha efterrätt och kakor. Men döm om min förvåning. Då vi *vara*

ACC. N:R M. 13673:5.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

5

i "dörrhålet" och skulle gå in i rummet, där det hela var serverat, häpnade vi. Där var ett långt bord, fyllt med tårtor och spettkakor. Jag kom mycket länge ihåg, hur många de voro, men nu minns jag inte säkert, om det var 26 eller 28. Ett av de talen är rätt. "Här kan en gå vilse," sade en gammal man. Men vi gingo inte vilse. Vi fingo tag i vardera en stor, djup tallrik och togo sedan något av varenda en tårta och spettkaka. När man hade gått "stora rundan" stoppade man alltsamman i en stor papperspåse, och det tog man hem till barnen. Jag föreställer mig, att kakmängden snarare väge 2 än ett kilo. Detta var förning. Då man på detta sättet var "laddad" med kakor, var det en fröjd för barnen. Voro både far och mor med, så blev det ju ännu värre, ty då hade man ju dubbla satsar.

#### Hygien och allmän sjukvård.

Det var med säkerhet en mörk tavla för 60 à 70 år sedan. Det var säkert många, som aldrig borstade sina tänder, och bada varmbad hade man nog inte gjort, sedan man var "den lille glött"

När majsolens strålar började värma, kommo strumporna av otaligt många pojkar och flickor, och med bortseende från söndagar och kanske någon gång, då man skulle bort, var man barfotad till långt ut i september, och det var säkert ganska sällan, som de tvättade fötterna. Helt säkert gingo många barn med ganska smutsiga fötter i bädden om kvällarna. Normalt utbildade barn lärde

ACC. NR M. 13673:6.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

6.

sig att genom något slags krystning "säga ifrån", och då fick  
"pottan", nattkärlet, fram  
Lek och leksaker.

Barnen hade och ha en märkvärdig förmåga att kunna hitta på  
sådant, som kan tillfredsställa dem. De kunde ha klotsar, små  
papplådor, "tryckestycke" och ho vet allt, som de kunde syssel-  
sätta sig med. Om ett barn under sommaren kom till en sandhög och  
hade en liten spann och en skopa, så kunde det fylla och tömma spannen  
spannen för tusende gången och sysselsätta sig därmed under flera ti  
timmar. Hade den lille pojken under vintern en häst, så kunde han  
roa sig med den dag efter dag under månader, och flickan hade så  
mycket att sköta med sin docka: tvätta och kläda henne, att det  
tog mycken tid.

Bilder, sagor och visor. Alla barn, om de äro normala, äro  
förtjusta i sagor, hur orimliga de än äro. Säkerligen tänka många  
äldre personer med glädje på de stunder, då far låg på en saffa  
och hade barnen omkring sig, medan han berättade sagor för dem.  
Då mina barn voro små, ville de alltid, att jag skulle berätta  
om att de voro åstad och körde med var sitt par hästar samt  
att de under färden blevo överfallna av rövare. Naturligtvis  
gick det alltid galet för rövarna.

Undervisning och nyttiga sysselsättningar

I de hem, där religionen slagit rot, voro naturligtvis för-



ACC. N:R M. 13673:7.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

7

äldrarna i hög grad angelägna att i barnasjälen inpränta Guds stora kärlek, särskilt så som den uppenbarades i Jesus Kristus. Att man i sammanhang därmed talade om mörkrets furste, säger sig självt. Detta skall jag bevisa med en liten historia. Den ägde rum för mer än 50 år sedan. En dräng kom till en smed för att få en häst skodd. En liten pojke -- han var omkring 4 år-- stod och såg på. Hästen var bråkig, och drängen började att svärja på det förfärligaste sätt. Pojken stod en stund och hörde på. Därefter sade han: "Den, som svärjer, han är ett djävulens barn." "Var är djävulen?" frågade drängen. "Ja," svarade pojken allvarligt, "de får du nock reda på, om du fortsätter o svärja." Drängen svor inte mer vid det tillfället. Predikan var kraftig. En bön, som de flesta barn fingo lära var "Gud, som haver." Många fingo också lära den vackra barnsången: "Tryggare kan ingen vara än Guds lilla barnaskara." Redan vid tidiga år förstodo många barn, att de skulle hjälpa far och mor. De kunde bära in lite ved, i någon mån hjälpa till med att duka bordet samt bära ut vissa saker o.s.v.

M. 13673 : 8.

FOLKLIVSARKIVET  
Institutionen för folklivsforsk-  
ning vid Lunds universitet

Tjörnarps den 23 mars 1954

Folklivsarkivet.

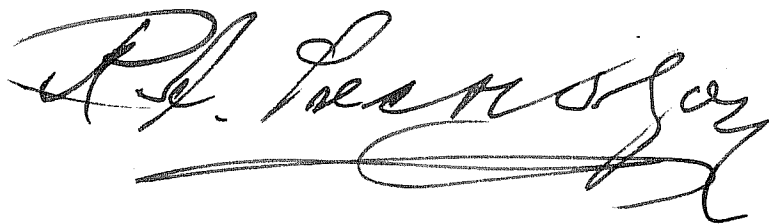
Som svar på brev av den 22/3 vill jag meddela följande:

Jag kan knappast ge fler upplysningar i saken, än dem jag givit. I almanackorna före 1900 kallades januari "Tors-månad" och februari "Göjemånad." Små barn ha ofta svårt för att "styra" sig inne, även om det under vintermånaderna är kallt. När det då hände, att det i samband med kylan stormade, så att det "pep" i knutarna, brukade föräldrarna tala om för barnen, att det var farligt att komma ut, ty både Tor och Göja voro därute och väsnades. Från min hemby i Höja socken var det säkerligen ganska vanligt, att man skrämde barnen med Tor och Göja. Naturligtvis hade man fått namnen från almanackan.

---- Hos lantbrukarna, där man åt antingen i "stuan" d.v.s. det dagliga rummet eller folkstugan, ~~hade~~ hade man ett långt bord, <sup>i rätt vinkel</sup> som stod framför väggfasta bänkar. Vid bordsändan sutto far och mor, och på bänken inne vid väggen sutto "pågana", om de voro så stora, att de kunde äta själv, d.v.s. nyttja kniv, gaffel och sked. Den yngste satt närmast far, sedan den äldre o.s.v och den äldste nederst. Var han tillräckligt gammal, så hade den "sura" kagan plats hos honom, och han skulle skära så mycket bröd, som åtgick till måltiden, ett icke ringa arbete, om många sutto med vid bordet. På bänken mitt emot den väggfasta bänken, d.v.s på andra sidan bordet sutto de kvinnliga individerna, den yngsta närmast mor och sedan den äldre o.s.v med den äldsta nederst.

Hade man i matrummet ett runt bord, så hade barnen även vid det sin vissa ordning; förmodligen hade de själv ifrån början ordnat sig. Jag vet ingenting annat därom, än att de alltid hade samma plats.

Med utmärkt högaktning



Skåne  
S. Andersson  
Höja socken  
uppt. av 1954